

ACHAB

1 Kr 21,28-29

kázání ze soboty 28. 11. 2015, br. Dušan Pirc

Přenesme se dnes o téměř 3000 let zpět. Stojíme v severní Sýrii. Poblíž města Karkaru. U řeky Orontés se řadí vojska asyrského krále Salmanassara III. Obávaná asyrská pěchota je ve středu bitevní linie. Na křídlech jsou umístěny válečné vozy. Za zády jim stojí řady lučištníků. Celkem je na bojišti nastoupeno téměř 100 000 mužů Salmanassara III. Proti nim se sjíždí a šikují vojska koalice 12 králů. Velitel vojska Haddadezar Damašský přehlíží nastupující vojáky. Král Haddadazer přivedl sám 1200 vozů, 1200 jezdců a 20 tisíc pěšáků. Král Irhuleni – 700 vozů, 700 jezdců a 10 tisíc pěšáků. Král Irqanata přiváží 10 vozů a 10 tisíc pěšáků. Přichází stále další a další vojska, ale je to málo. Dohromady sotva něco přes 40 000 pěšáků a 2000 jezdců. To je příliš málo. Pokud se nepodaří zvítězit, všechny malé státečky blízkého východu padnou pod nadvládu hrozná Asýrie. Nevypadá to dobře. Ve vojsku koalice propuká strach. Asyřanů je mnoho. Příliš mnoho. Nebyl by čas začít vyjednávat, nebo se otočit a prásknout do koní? A v tom náhle se na obzoru začíná zvedat prach. V řadách koalice propuká jásot. To přijíždí Izraelci!!! To přijíždí král Achab. A přivádí opravdu impozantní sílu. Dva tisíce válečných vozů, a 20 tisíc pěšáků!!! Konečně jsou vojska soupeřů vyrovnaná. Za chvíli už proti sobě vyráží. Bitva je hrozná. Nikdo nezná slitování. Na konci dne boj končí nerozhodně. Ztráty jsou ovšem strašlivé. Asyřané ztrácí více než 65 tisíc mužů. Koalice 58 tisíc. Bitva končí nerozhodně. Ani jeden soupeř není schopen dorazit toho druhého. Více ale ze situace vyteží koalice. Asyřanům bude trvat 10 let, než se natolik vzpamatují, aby znovu přitáhli s novým vojskem. Král Achab se vrací domů jako vítěz. Mohl by být spokojen.

Země vzkvétá. Jeho otec Omri by na něj byl hrdý. Odkázal mu zemi, o kterou se zodpovědně staral. A Achab v jeho práci pokračuje. Dobil celý Moab a jeho král mu musí odvádět pravidelný tribut. Staví nová města a stavby. Dvakrát porazil syrská vojska. Postavil nedobytnou pevnost Megido. Nechal znovu postavit Jericho. A hlavně vybudoval a rozšířil Samaří. Snaží se upevnit svou moc i politicky. Za manželku si vzal sidonskou princeznu. A také uzavřel po letech bojů pevné spojenectví s Judským královstvím. A nejen to. Pokusil se do toho zkostnatělého systému primitivních Izraelců přinést trochu moderního světa. Snažil se využít výhodné pozice své země na spojnici důležitých mezinárodních cest, věřil, že je nezbytné přiblížit a otevřít vlastní zemi kultuře okolních národů. V mezinárodním měřítku se jednalo o velmi úspěšného panovníka. Problém mu ovšem dělají ti náboženští fanatici.

Proroci jako by se proti němu spiknuli. Neví si s nimi rady. Nejhorší ze všech je ten Eliáš. Ten je jeho největší nepřítel. Vůbec si nevážív a nechápe to, co z téhle zaostalé země udělal. Už od začátku mu přeje jen to nejhorší. Hned, jak se ten Eliáš poprvé objevil, přivolal na celý Izrael sucho. Proklet ho. Proč ale? K čemu to je dobré ničit vlastní zemi? Jen pro to, že lidé slouží Bohu různými způsoby? Co je na tom zlého? Tři roky nechává zemi hynout suchem. A pak se objeví a vyzve Baalovy proroky na boží soud na hoře Karmel. Toto střetnutí krále a proroka nám, čtenářům Bible, přesně a výstižně vykresluje rozdílnost názorů obou mužů.

Pro Achaba je Eliáš ostudou Izraele, zrádцем. Eliáš ale vnímá jako skutečnou hanbu Izraele samotného krále, který opustil Boží příkazy, svou hříšnou politikou svedl lid

ze správné cesty a vědomě do země zavlekl mor modloslužby. Zdá se, že Eliášova slova při božím soudu zasahují jako přesně vystřelené šípy. Achab si, jak už to u lidí v jeho postavení bývá, zřejmě vůbec nepřipouští vlastní díl viny. A tak bez nejmenších průtahů vyplnil prorokův rozkaz a nařídil všemu lidu, aby se shromáždil na hoře Karmel. Jako by sám byl zvědav, co s toho bude. Ten příběh všichni dobře známe. Když na jeho konci padá z nebe oheň a pohlcuje politou oběť, a lidé padají na tváře k zemi a volají „Jediný Bůh je Bohem“, tak sám král podléhá síle okamžiku a nechává Eliáše pochyťat všech 450 proroků Baala a na místě je popravit. Nevědomky je tak spoluúčastníkem pomsty za popravené Boží služebníky, které nechala dříve povraždit jeho vlastní žena Jezábel. Pak Eliáš na dovršení všeho opravdu přivolá déšť. Achab ujíždí domů a ještě plný toho, co zažil, vše sděluje Jezábel. Snad je sám zasažen tím, co viděl a věří, že se mu podaří přesvědčit i svoji ženu. Tu ale ani déšť, ani zázrak, ani nadšení lidu nepřesvědčí. Naopak, zatvrdí jí to a vyvolá to v ní touhu se pomstít na tom, kdo to způsobil – Eliášovi.

Jaký vlastně byl tento muž, který byl na jedné straně úspěšným politikem a světským vládcem, a na druhé straně tím, kdo se spolu se svou ženou Jezábel stal symbolem hříšnosti severního království? Je zajímavé, že samotná 2 Královská při podrobnější četbě obraz černočerného hříšníka poněkud tlumí. Král Achab nám v ní nastavuje několik tváří. Na jednu stranu se zcela určitě jednalo o velmi dynamického muže, rozeného bojovníka a dobrého стратега. Bezpochyby miloval svou zem. Uměl být trpělivý. To se ale střídá s okamžiky nerozhodnosti, kdy v diskuzi souhlasí s posledním vyřčeným názorem. To platí zejména u témat, které ho nezajímají, mezi něž jednoznačně patří duchovní věci, kterým neholduje a nerozumí. Manželka Jezábel straní Baalovu kultu, a tak ho král podporuje také. Pak ale Eliáš horlí pro jednoho Boha, a tak Achab v mžiku obrací a nechává Baalovy proroky pobít. Je tu ještě jeden jeho charakterový rozměr. Rozměr muže, který státnické záležitosti řeší v posteli se svou ženou a nechává se od ní dotlačit k věcem, které sahají daleko za únosnou mez. Klasickým příkladem je Nábotova vinice. Určitě ten příběh znáte a možná vám také není úplně jasný, a možná se ani nezdá sám o sobě zvláště důležitý. Přesto mu ale Bible věnuje celou jednu kapitolu (21). Pro připomenutí si přečtěme alespoň její první část.

1 Kral 21, 1 – 3

Od začátku není požadavek krále dvakrát srozumitelný. Proč obrací král svou pozornost od státnických záležitostí k takové podružnosti? Proč si přeje Nábotovu vinici proměnit v zeleninovou zahrádku? Byl snad vášnivým zahrádkářem? Starověkým Přemkem Podlahou? Baval se snad ve volných chvílích okopáváním zelí? Nezdá se. Starověk si ostatně na zeleninu moc nepotrpěl a považoval ji za jídlo chudých. Existují komentáře, které hovoří o tom, že Nábót byl králův příbuzný. O to hůř pak celý příběh vyznívá. O co tedy králi šlo? Proč chtěl nejprestižnější zemědělský pozemek, vinici, změnit v ten nejbanálnější, o němž tradice říká – je zakázáno pozemky Jeruzaléma proměnit v zeleninové záhony? Pokud mu šlo skutečně o čerstvé vitamíny, nebyl jistě problém obstarat si je někde jinde.

Proto je na místě se domnívat, že Achab toužil po Nábotově vinici z jiného důvodu. Snad chtěl k paláci přilehlý pozemek proměnit v okrasný park, ve kterém by se mohl procházet se svými dvořany a hosty. Možná chtěl vytvořit veřejný park pro stále bohatnoucí město, možná tam chtěl vybudovat nové modloslužebné místo. Zde ale nejasnosti nekončí. Achab vyjednává s Nábodem jako rovný s rovným. Chová se jako obchodník, ne jako král. Nabízí za vinici jiný pozemek, je ochoten vyměnit ho za

ještě lepší půdu jinde, a také nabízí výkup pozemku za peníze. Přitom král přestavuje v Bibli veřejný zájem.

Král měl ve jménu tohoto vyššího zájmu právo odebrat pozemky svým poddaným, podle libosti. To dokládá i varování proroka Samuela „(1Sam, 8:14) Vaše pole, Vaše vinice, Vaše olivy, to nejlepší, co máte, Vám král vezme“. Tak proč Achab neužije svého práva? Proč našťvaný ulehá do postele, truceje (odmítá jíst) a nechává za sebe konat Jezábel? Narážíme zde na zásadní právní překážku, která poutala ruce všem králům severního království. Mohl-li si Nábót dovolit odmítnout králův požadavek, může to znamenat zásadní zpochybnění Achabových královských práv. Královo právo, které definoval prorok Samuel před volbou prvního Izraelského krále Saula, se totiž vztahuje jen na krále celého Izraele, zatímco Achab neměl na korunu žádný právní nárok. Prostě jí ukradl, zmocnil se jí silou.

Jak porozumět Nábotovu odmítání? Nábót se hlasitě zaštituje zákonem Tory, která mu zakazuje prodat dědičný úděl v Izraeli, který jeho otcové získali při dělení země v době Jozueho. V podstatě můžeme jeho odpověď: „Chraň Bůh, abych ti dal otcovský úděl“, rozdělit do tří částí. Nábót v jedné větě zmiňuje za prvé náboženské důvody – „chraň Bůh“. Za druhé přirozené pohnutky – jednalo se o otcovský úděl – a osobní rovinu „ti“ – jinými slovy, tobě jí neprodám. Achab se urazil, protože zřejmě postřehl hlavně tuto poslední narážku a odpověď si přeložil pro sebe takto: „dal bych svou vinici, prodal bych jí, ale ne tobě!“

Kniha královská nám toto minidrama předkládá postupným opakováním Nábotových slov, tak jak je Achab interpretuje: Dobře si všimněte zdánlivě nepodstatných rozdílů: Nábót řekl: Chraň Bůh, abych ti dal otcovský úděl“, Achab si jeho slova vyložil „nedám ti otcovský uděl – viz verš 4. A Jezábel pak v posteli přetlumočil Nabotovu odpověď takto: „Nedám ti svou vinici“ verš 6. Asi nebudeme daleko od pravdy, když spor o Nábotovu vinici pochopíme v mnohem širších souvislostech. Jedinému Bohu věrný Nábót má s modloslužebným králem zásadní ideologický spor. Na jedné straně stojí mocný král, který se bez váhání vzdal tradic svého národa, oproti němu drobný sedlák, lpící na starobyklých tradicích Bible. Sedlák, odmítající vhodit do modloslužebného chřtánu pozemek, který považuje za svou osobní spojku s praotci, nezničitelné pouto k Bohem darované zemi. Nábót symbolizuje odpor bohabojných Izraelců vůči králi, který sice proměnil zemi ve vojenskou a ekonomickou velmoc, ale zcela vyprázdnil její vnitřní podstatu.

Nyní teprve dostává spor o vinici své reálné obrysy a jednotlivosti do sebe začínají zapadat. Z Achabovy reakce můžeme usuzovat, že se ho Nábotova kritika citelně dotkla, ale pro Jezábel je královo chování nepřijatelné. A protože v tom královna umí chodit, uzemnila krále ostrými slovy viz verš 7 – Takhle chceš vládnout? Než se najíš, zařídím ti Nábotovu vinici. Pak královým jménem svolala proti Nábotovi soudce, podplatila svědky, kteří před soudci dosvědčili Nábotovo spiknutí proti Bohu a králi, a dostala nešťastného Nábota na popraviště. Vzbouřencův majetek tak podle práva připadl králi. Jezábel oděla svůj zločin do roucha spravedlnosti. Královna si byla jista svým úspěchem. Věřila, že lež, zavražďování, násilí a vraždy patří do standardní výbavy vladaře. Král Achab nebyl do děje přímo zatažen, ale ztratil svou čest, když po Nábotově smrti bez váhání zabral vinici, po které toužil.

Je zajímavé, že „nejhříšnějšímu z králů“ vyčítá Bible opakovaně právě hřích Nábotovy vinice a ostatní prohřešky, včetně modloslužby, velkodušně přechází. Existuje jistá podoba mezi Achabem a králem Davidem. Oba zhřešili, když překročili zákaz „nezatoučíš“ Jeden toužil pro ženě, druhý po poli. V obou případech vedla touha

k dalšímu hříchu – vraždě. V obou případech krále pokáral prorok – Davida Nátan, a Achaba Elijáš. Oba se za svůj čin káli, ale zatímco David v sobě našel vnitřní sílu, dokázal se se svým hříchem vypořádat, sebrat se a zdvihnout se z hlubin, do kterých klesl. Pro Achaba byla Nábotova vinice poslední kapkou, kterou přetekl pohár.

Bůh poslal k Achabovi proroka Elijáše, který ho nachází – kde jinde než na Nábotově vinici. Král proroka vítá ironickými slovy verš 20, „Tak jsi mě dostihl, nepříteli!, což Elijáš potvrzuje a oznamuje Achabovi Boží výnos – „Na místě kde psi lízali Nábotovu krev, budou lízat i tvoji“. Přivedu na tebe pohromu, vybiju tvůj rod do posledního děcka, učiním ti totéž, co Jeroboámovi a Baašovi. Jezábel sežerou psi. Mrtvé v městě požerou psi, na poli ptáci.

Jako by se vrátili časy karmelského setkání. Tehdy nazval Achab proroka Elijáše hanbou Izraele, nyní ho tituluje svým nepřitelem. Opět se projevuje jako muž věřící na první tvrdou ránu. Jenže v prvním případě mluvil za národ sužovaný tříletým suchem, nyní již jen drze brání sama sebe před trestem za vraždu nevinného Nábota. Kdysi hledal král proroka, nyní si prorok našel krále. Achab zastával teorii – stát jsem já. Neohlížel se na nikoho, šel tvrdě za svými zájmy. Na mezinárodním poli si tak vybojoval slávu, ale v Izraeli stejný přístup vedl k pádu celé dynastie. Nicméně i zde se objevuje důležitý aspekt. Když si vyslechne Elijášův odsudek – Zavraždil jsi a ještě si dědil, roztrhne si šat a oblékne se na znamení smutku do pytle. Začne se postit a přidá speciální způsob pokání – začne chodit zkroušeně. V originále je doslova napsáno chodit pomalu. Není jasné, co se pomalou chůzí myslí – možná tak král, který se, jak jsme si řekli, v duchovních věcech moc nevyznal, a považoval to za projev pokání. Někteří komentátoři to vykládají také tak, že chodil bos. Nevíme. Co ale víme, je to že Bůh označil Achabův smutek za upřímný a odsunul rozsudek nad jeho dynastií o jednu generaci.

Paradoxně se nedozvídáme, jak to nakonec dopadlo s vinicí – jestli z ní král udělal nebo neudělal zelinářskou zahradu. Možná to ale k tomu podivnému příběhu patří – vždyť nakonec o vinici tak úplně nešlo. Král Achab je zvláštní postava. Je mnoho věcí, které si z jeho příběhu můžeme odnést. Jeho příběh nám ukazuje, že forma bez obsahu nemá dlouhé trvání. Že světský úspěch nemusí být vždy důkazem Božího požehnání. Ukazuje nám to, jak je důležité být v spojení s Bohem, ať děláme co děláme, protože jen tak můžeme jako David uniknout i při těžkém přestoupení. Ukazuje nám ale také, jak velké odpuštění nabízí Bůh i tak velkému hříšníku, jakým byl Achab.

V krátkém čase jsem měl zde kázání na druhého „moderního a úspěšného“ člověka z Bible. Prvním byl Joab a druhým ještě úspěšnější Achab. Generál a král. Oba představují současný svět – moderní dravý, mezinárodní. Zaměřený na úspěch a uznání.

Vedle tohoto světa je ještě jiný, méně viditelný – který představuje David a Nábota, muži, kteří si dokáží přes všechny těžkosti udržet zásady a věrnost Bohu. Oba ty světy existují vedle sebe. V prvním musíme žít a na druhý nesmíme zapomínat. A vedle těchto světů je Bůh, který nás za pomoci svých služebníků jako jsou Eliáš a Nátan neustále upozorňuje, abychom na to nezapomínali. Buďme tedy Bohu a jeho služebníků otevření a nezapomínejme na věci, na kterých jsme postavili svojí víru.

Podržme si své dědictví po otcích a neprodejme je, ani nevyměňme za jiné, zdánlivě lákavější cíle.

Amen